

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK V

CELOVEC, V SREDO, 13. XII. 1950

ŠTEV. 94 (366)

Izjava Johna Roggeja o odgovornosti za sedanjí položaj

Trvak ameriške progresivne stranke John Rogge je dal po svoji vrnitvi iz Evrope v ZDA na newyorškem letališču zastopnikom tiska izjavo o sedanjem svetovnem položaju.

John Rogge je odločno ožigosal elemente agresije na svetu. Obsodil je napadalno politiko Sovjetske zveze v Koreji, izjavil pa se je tudi proti ameriški podpori osebnostim, kot so Čangkajšek, Sing Man Re in general Franco. Pri tem je opozoril, da se nikakor ne sme dovoliti, da bi taki reakcionarni elementi izkoristili za svoje cilje sedanji skrajno zaostreni položaj na svetu, za katerega je predvsem odgovorna ZSSR.

Rogge je nadalje naglasil, da je treba storiti vse, da bi se končal spopad v Koreji, katerega razširitev na Kitajsko bi imela zelo hude posledice tako za ameriški kakor tudi za kitajski narod. Potrebno bi bilo zaščititi zakonite koristi Ljudske republike Kitajske z ustanovitvijo demilitariziranega pasu vzdolž korejsko-mandžurske meje. Predlog Čangkajškovih predstavnikov o odpodiljanju kuomintanških čet v Korejo je treba odločno zavrniti kot nevaren za svetovni mir, kajti Čangkajšek se z vsemi silami trudi, da bi zanetil ameriško-kitajsko vojno.

Rogge je nato govoril o nedavnem kongresu pristašev miru v Varšavi in dejal: „Informburo govori o miru, z dejanji pa izvaja

napad in s tem najbolje koristi vsem reakcionarnim in agresivnim elementom. Trdno sem prepričan, da je za zagotovitev miru najvažnejše, da se sleherni narod razvija svobodno, da hodi po poti, ki najbolje ustreza njegovim koristim. Zato sodim, da je politika Jugoslavije zelo hrabrilna. Razvijanju prijateljskih odnosov med narodi, ohranitvi in krepitvi miru največ prispevajo tiste države,

ki so izven blokov velesil. Tako je na primer zadeva z Indijo in Jugoslavijo. Ni niti najmanj slučajno, da prav jugoslovanska in indijska delegacija v Združenih narodih vzemata tako aktivno in konstruktivno stališče. Prepričan sem, da bodo krenile po poti resnične neodvisnosti tudi druge države in v tem vidim pot, ki vodi k dejanskemu mednarodnemu sodelovanju.“

Kultura slovenskega naroda je ena in ista za vse Slovence

V Slovenski Istri so zaključili teden slovenske kulture. Ob zaključku je imel goriški rojak in tudi nam koroškimi Slovincem dobro znani pisatelj France Bevk značilen govor, ki je, ko se je najprej spomnil preteklega trpljenja vsega primorskega ljudstva in njegove borbe za obstoj svojega jezika in kulture, dejal med drugim:

„Danes v svobodi so dani vsi pogoji tudi Slovenski Istri za njen kulturni dvig. Treba je čimprej popraviti velikansko škodo, ki jo je fašizem napravil kulturi. V podrti kaznilnici, v kateri je ječalo toliko najboljših naših mož in fantov, in v modernih šolskih poslopjih, ki se dvigajo na njenem mestu, vidim simbol novega kulturnega življenja.“

„Mi dobro slišimo in tudi razumemo krike šovinistov onstran meja, ki s srdom spremljajo naše napore in delo na poti v novo življenje. Mi ne bomo nikoli zatirali drugih narodnosti, ki se pri nas čutijo kot doma, a svet naj ve, da se tudi ne damo več zatirati. Mi bi lahko kričali v svet zaradi zatiranja naših bratov za mejo, ki se morajo pogosto boriti za najosnovnejše človečanske pravice.“

Nato je govornik omenil obletnico zasedanja AVNOJ-a v Jajcu in njegovega velikega pomena in dejal, da bratje po krvi, ki so ostali izven meja skupne domovine, ne bodo nikoli pozabljeni, kakor ne bodo nikoli odstopili od naših narodnih pravic, ki jih imamo do vsega slovenskega ozemlja. Nato je dejal:

„Eno imejmo vedno pred očmi: za kulturo takega naroda, ki se zaveda samega sebe in ki hoče živeti, ni in ne more biti nikakih meja. Kultura našega naroda je ena in ista za vse Slovence, pa naj živimo ob Vrbskem jezeru ali na obali Jadranskega morja. Vsi

črpamo iz istih vrelcev duhovnih dobrin, vsi doprinašamo svoje darove v isto zakladnico. Mi se izobrazbe ljudskih množic ne bojimo, kot so se je bali fašisti. Ljudstvu čimveč kulture. Čimveč vzgoje v nove ljudi, ki se bodo zanesljivejše poročstvo za našo narodno svobodo, najkrajša pot do napredka in blagostanja.“

S korejske fronte

Dopisnik agencije Ansa poroča: Po umikanju ameriških čet prisostvujemo novemu obkoljevalnemu manevru Kitajcev. Tokrat gre za zaobkrožitev v obliki klešč. Na desnem boku prihaja nevarnost od Konanpoja, južnozahodno od Fenjanga, z levega bloka pa prihaja nevarnost s poldrožja Koksana, kjer se je prva konjeniška divizija zagnala v hiter izvidniški napad. Varnostni razlogi, ki jih predstavniki 8. armade v teh dneh zlasti poudarjajo, prepovedujejo tudi samo približno nakazovanje lege združenih sil, vendar je možno zanikati vesti, ki so se danes širile o prekoračenju 38. vzporednika po Kitajcih. To sicer ne pomeni, da je ozemlje, kamor Kitajci še niso uspeli, v normalnem položaju, kajti prav v zadnjih urah so se ponovno pričeli ostri gverilski boji, ki so skoraj gotovo znamenje bližnje velike frontalne akcije Kitajcev. Tudi državno tajništvo v Washingtonu izjavlja, da nima nikakih vesti o prekoračenju 38. vzporednika.

Glavni štab Severne Koreje pravi v svojem

NOBENO DELO, KI GA JE IZVRŠIL ČLOVEK V PRILOG SVOBODE, TOREJ V PRILOG KULTURE, NE IZGINE ZA VEKOMAJ, NE OGENJ GA NE MORE VEKOMAJ POKONČATI, NE MEČ!

Ivan Cankar

V Beogradu obveščevalno središče OZN

V Beogradu je bilo pred kratkim ustanovljeno obveščevalno središče OZN, ki ima kot organ oddelka za javne informacije OZN nalogo širiti informacije o dejavnosti OZN in njenih posebnih agencij. Sklep o ustanavljanju takšnih središč je bil sprejet na IV. zasedanju Generalne skupščine OZN na pobudo vlade FLRJ, vendar ga niso utegnili izvesti zaradi različnih tehničnih in organizacijskih ovir. Oddelek za javne informacije OZN je imenoval za šefa tega središča dopisnika Tanjuga v Londonu Milana Hoffmana.

Takšna obveščevalna središča OZN so sedaj v 11 državah, med drugim tudi v Kairu, Moskvi, New Delhiju, Šanghaju, Parizu, v Pragi in Teheranu.

Obveščevalno središče OZN v Beogradu bo obveščevalo jugoslovansko javnost o dejavnosti OZN. Zaradi osvetljevanja gospodarskih, političnih, kulturnih in drugih vprašanj, ki jih obravnavajo v OZN, bo središče izdajalo tudi bilten, ki bo prav tako prinašal informacije o problemih v raznih krajih sveta. Središče bo sprejemalo od oddelka za javne informacije OZN dokumentarne filme o dejavnosti OZN, ki jih bodo predvajali v kinematografih in v šolah. To obveščevalno središče bo širilo publikacije OZN — knjige, časopise in brošure ter s tem populariziralo idejo OZN.

K vprašanju nemške oborožitve

Zapadne tri velesile so se sporazumele glede vključitve 150 tisoč nemških vojakov v obrambno vojsko Zapadne Evrope. Vendar je še vedno ostala glavna ovira, ki obstoji v tem, da je treba Nemce šele pridobiti za udeležbo pri obrambi Zapadne Evrope. Dolejš namreč zahtevajo Nemci popolno enakost z zapadnimi velesilami, preden bi se odločili za sodelovanje pri obrambi Zapadne Evrope.

Glede kompromisnega načrta za zopetno oborožitev Nemčije in nemškega sodelovanja pri obrambi Zapadne Evrope je kancler Adenauer poudaril, da nasprotuje vsaki diskriminaciji Zapadne Nemčije pri ustvarjanju zapadne obrambne fronte in da je po njegovem mnenju treba spoštovati načelo enakosti pravic.

Ameriški zunanji minister je uradno objavil, da bo zakonski načrt za prenehanje vojne stanja med ZDA in Nemčijo predložen Kongresu takoj v začetku novega zasedanja, t. j. meseca januarja. V Londonu so tudi mnenja, da bodo meseca januarja izdali formalno izjavo o prenehanju vojnega stanja med Veliko Britanijo, Francijo in Ameriko na eni strani ter Nemčijo na drugi.

Vojaški poveljniki se bodo sestali

V zvezi z vestmi o sklicanju vojaških poveljnikov držav atlantskega pakta so v washingtonskih dobro obveščenih krogih izjavili, da se bo ta sestanek, kot je bilo že predvideno, vršil v Londonu prihodnjega meseca po sestanku ministrov za obrambo držav atlantskega pakta. Namen sestanka bo predvsem, da se doseže sporazum glede ustanovitve skupne evropske vojske s sodelovanjem nemških oddelkov. Predvidevajo, da bo ob tej priliki general Eisenhower imenovan za poveljnika te skupne vojske.

V dobro obveščenih krogih ne izključujejo sicer možnosti, da bi še v prvi polovici tega meseca sklicali tudi sestanek atlantskega sveta, tako da bi ministri za zunanje zadeve zaveznikov držav ratificirali sklepe, ki sta jih pred tem sprejeli vojaški odbor in ministri za obrambo.

Beneške Slovence bi radi utajili

Beneški Slovenci, ki živijo v državi „tisočletne“ kulture, v Italiji, so desetletja izpostavljeni raznarodovanju in zatiranju. Kljub temu pa so se po svoji žilavosti ohranili kot živ del slovenskega narodnega telesa. Kakor pri nas na Koroškem so tudi tam italijanski šovinisti na delu, ki bi hoteli dokazati, da beneški Slovenci niso Slovenci, temveč „italianissimi“. Na Koroškem so se trudili dokazati, da pri nas ni Slovencev, marveč „vindišarji“, na kar pa danes nihče več ne naseda ter je uspelo, da v tisku in šolah, do malih izjem končno vendarle govorijo o Slovincih in slovenskem jeziku.

V vrsti člankov na primer je skušal dokazati novinar Manzano, da so beneški Slovenci „italianissimi“. V zadnjem času se mu je pridružil v „Giornale di Trieste“ drug „učenjak“ Diego De Castra, ki je Manzanovej ugotovitvi skušal pridjati še svoja

„znanstvena“ odkritja. Povod mu je dal članek švicarskega novinarja Jeana Buchlerja, ki je v „Gazette de Lausanne“, kljub „ugotovitvam“ Manzana in Diega De Castra, da v Benečiji ni Slovencev, upal trditi, da ti obstojajo in da jih je 50 tisoč.

Ta učenjak pa je takoj prišel v protislovja, ko pravi, da nihče ne dvomi, da je dobršen del prebivalcev Rezije, terske in nadležne doline daljnega slovanskega pokolenja, da govore izmaličeno slovansko narečje, da jih ni 50 tisoč, temveč manj kot 40 tisoč in da Slovenci v Furlaniji ne govorijo slovenskega jezika, ampak neko bastardizirano narečje. Najboljši odgovor na to je pa list „Matajur“ ki ga pišejo beneški Slovenci v precejšnjem delu v svojem narečju. Iz njega bi se mogel De Castra prepričati, kakšna velika neumnost so njegove trditve.

Slovenski novinarji na Koroškem

Celovec, dne 12. decembra. — Pod vodstvom vodje slovenske informacijske službe Sergeja Vošnjaka je prispelo v petek osem slovenskih novinarjev na Koroško, kjer se mudijo kot gostje koroškega novinarskega sindikata. Med novinarji se nahajajo uredniki ljubljanskih listov, mariborskega „Vestnika“, zastopnik „Tanjuga“ in ljubljanskega radia. Iz Dunaja je prispel tudi tiskovni ataše jugoslovanskega poslaništva legacijski svetnik Mitja Vošnjak.

Novinarji so si ogledali nekatere koroške industrijske obrate in komunalne naprave.

V ponedeljek zvečer so obiskali uredništvo „Slovenskega vestnika“ kjer je bil navzoč tudi lastnik lista, predsednik DFDL dr. Franc Petek. Novinarji so se živo zanimali za razmere koroških Slovencev na gospodarskem, zadržnem in šolskem področju.

Danes pa obiščejo pod vodstvom nadzorika za dvojezične šole Lorenca Justa nekatere šole.

Gonja proti slovenskemu pouku na Kostanjah

Na najbolj severnem robu slovenske zemlje ležijo Kostanje. Slovenske vasice se raztezajo vzdolž narodne meje od Zakoparnika proti vzhodu in jugu. Kjerkoli vstopiš v hišo, lahko pozdraviš in se razgovarjaš z ljudmi v domačem, slovenskem jeziku. Le tu pa tam boleče opaziš žalostno dejstvo, da govorijo otroci med seboj v tujem jeziku, čeprav se starši pogovarjajo slovensko. Na vprašanje, zakaj je tako, ti ponovijo ono staro, toda do dna resnično pesem: šola je kriva!

Da, šola je kriva. Kriva je one „naravne asimilacije“, ki se plazi kakor zli duh po naši zemlji in skuša razkrajati naše narodno telo na vseh koncih in krajih. Kriva je odtujitve tisočev in tisočev naših rojakov, ki jih je načrtno oropala narodne zavesti, da so pod pritiskom gospodarske krize zatajili svojo narodnost, da se rešijo pogina, da si ustvarijo svojo življenjsko eksistenco, da si zavarujejo svojo bodočnost. Kriva je mnogih, mnogih zločinov, ki so se izvršili nad slovenskim narodom kot posledice načrtno gojenega renegatstva, ki ga je vcepilja nezvestim čustvom njim v „vzgojo“ in „varstvo“ izročenega narodnega naraščaja. Vse posledice tega brezupno brutalnega, brezvestnega in načrtnega vsiljevanja tuje duševnosti pa so dobili skromen naslov „naravne asimilacije“.

Kakor povsod po naši zemlji, tako in s še bolj ojačeno silo so se vrgli sovražniki slovenskega življa na naše narodno telo ob naših narodnostnih mejah, da si utirajo pot proti jugu.

Tako je tudi na Kostanjah, na našem najbolj severnem braniku naše zemlje. Trdovratno se je upirala ta pokrajina vedno močnejšemu ponemčevalnemu pritisku iz severa in juga, da se ubrani svoje narodne smrti. Kakor je bil močan odpor našega, za svojo samobitnost borečega se ljudstva na tem robu slovenske zemlje, tako trdovratno so bili tu svojo germanizatorično ofenzivo tudi sovražniki našega naroda. Kar ni uspelo „Heimabundu“ in nemškemu „Schulverein“, to je namenil izvršiti nacizem. Ni čuda, da so bile znane med drugim tudi Kostanje kot „eine Hochburg der Nazi“.

Kar je bilo v veljavi pred petimi leti, to v tem sijajnem političnem razvoju Avstrije seveda ni moglo priti iz kurza. Za prvi hip po končani vojni nekoliko potuhnjena „Hochburg der Nazi“ je spet zaživela v svoji stari tradiciji. Lanskoletne volitve v državni in deželni zbor so omogočile tem nepoboljšljivim patronom pretekle dobe tudi legalen nastop; letošnje občinske volitve pa

Jugoslavija na svetovni razstavi v Indiji

Na sejmišču v Novem Sadu so sredi novembra končali poskusno montiranje jugoslovanskega paviljona, ki bo prenešen v New Delhi v Indiji, kjer bo v začetku januarja prihodnje leto velika svetovna razstava kanalov in umetnega namakanja. Na razstavnem prostoru, ki bo dolg več kakor 25 km, bodo razstavljene makete, risbe in projekti številnih držav. Jugoslavija bo razstavila razen maket in projektov za namakanje in elektrifikacijo države tudi relief Vojvodine z že zgrajenim in projektiranim sistemom namakanja, dalje reliefni zemljevid Donave, rezultate dela pri izsuševanju Skadarskega jezera ter makete velikih hidroelektrarn Mavrovo, Jablanica in drugih. Obenem bo v New Delhiju tudi kongres strokovnjakov za gradnjo kanalov in namakanje, ki se ga bodo udeležili tudi jugoslovanski strokovnjaki.

60.000 litrov vinskega mošta iz ene zadruga

Kmečka delovna zadruga v Ivanjovicah v ljutomerskem okraju ima 48 hektarjev žlahtnih vinogradov izmed katerih jih je precej v najboljšem slovenskem vinarskem okolišju — v Jeruzalemu. Letošnji pridelek je bil za 22 odstotkov boljši od lanskega, tako da je lahko ta zadruga oddala vinarski zadrugi v Ormožu 59.881 litrov zelo dobrega sortiranega mošta ali povprečno 12.36 hl na ha. S to količino oddanega mošta je zadruga v Ivanjovicah daleč prekosila vse ostale zadruge, kakor je tudi lani ni dosegla nobena druga zadruga v okraju.

so jim pripomogle, da so srečno spravili pod streho dva svoja odbornika, ki zdaj lahko soodločata o usodi kostanjske občine.

Če je že načelo avstrijske demokracije, da upošteva v političnem življenju tudi svoje lastne grobokope, tedaj bi človek vsaj pričakoval, da jim je odmerjen vpliv po demokratičnih principih. Vsekakor lahko vzbuja upravičeno zaskrbljenost žalostno dejstvo, da ti zastopniki komaj minule in najbolj temne preteklosti obvladajo vse demokratično življenje na Kostanjah in terorizirajo s svojo brutalno drznostjo vse prebivalstvo, kljub temu, da je porodila njihova številna moč samo dva občinska odbornika. Neovirano nadaljujejo s staro tradicijo nekdanjega „Heimatbunda“, ki si je z Maier-Kaibitschem na čelu zadal nalogo uničiti slovenski živelj do zadnjega diha.

Da sta Kostanje in vsa kostanjska okolica še vedno slovenska, nihče ne bo oporekal, kdor pozna razmere v tem kraju. Vsak resnični demokrat bi zahteval upoštevanje tega dejstva tudi v praksi, zlasti na šolskem področju, v vzgoji in izobrazbi otrok, ki prihajajo iz slovenskih družin in so slovenskega pokolenja. Kako ustrezajo šolske razmere in proti njihovi pravični ureditvi naperjena gonja VDU-jevskih neonacistov, nam kaže naslednji primer.

Na kostanjsko ljudsko šolo je prišel mlad učitelj iz Rožeka, po imenu Zeichen. Zave-

dal se je svojih učiteljskih dolžnosti in resno upošteval zakon o dvojezičnem šolstvu. Sporazumno z nadučiteljem je poučeval slovenski jezik, kakor predpisuje odredba. Toda le kratek čas je bil usojen njegovemu uspešnemu delovanju, ki se seve ni skladalo z načrti zagriženih izpolnjevalcev Hitlerjevega poziva „Macht mir das Land deutsch!“ Zagnali so krik in se napotili do okraj. Šolskega sveta, ki je bil takoj pripravljen ustreči njihovi želji ter odstraniti zavednega učitelja. Šele na naknadno posredovanje pri deželnem šolskem svetu se je nameravani komplot VDU-jevskih hujškačev ponesrečil.

Vendar so se po tem dogodku razmere v kostanjski šoli precej poslabšale. Omenjeni učitelj je dobil prepoved občevariti s šolarji v slovenskem jeziku izven pičlo odmerjenih ur, ki so predvidene za slovenski pouk. Toda celo v teh poučujejo otroke slovenščino, kot bi šlo za tuj jezik. V drugih predmetih pa se slovenščina sploh ne uporablja, niti v prvem razredu. Izven slovenske ure pa otrokom še pozdrav v slovenščini ni dovoljen.

To je slika „demokratičnih svoboščin“ in „vzorne vzgoje“ v koroških šolah. Ali se naj čudimo, da izvirajo iz tega neznosnega stanja posledice, ki smo jih omenili že v uvodu. Kdor imenuje ta nevarni in prisiljeni razvoj „naravno asimilacijo“, se neupravičeno šteje med demokrate.

Delo Glavne skupščine v 10 tednih

Minulo je 10 tednov zasedanja Glavne skupščine Organizacije združenih narodov in prav zanimivo je pogledati v kratkih obrisih uspehe, ki so jih dosegli v tem času.

V Lake Successu se je pokazalo, da narode skrbi usoda miru in ga zato hočejo tudi ohraniti. Izredno pomirljivo stališče OZN do neodgovornih pojavov igranja s svetovnim mirom je samo potrdilo te izkušnje zasedanja Glavne skupščine v letu 1950.

Kljub temu pa ne smemo podcenjevati nevarnosti, ki preti od jačanja elementov vojne in ne moremo preko dejstva, da je krepitev teh elementov poleg ostalega tudi rezultat današnje politike SZ. Napadalnost in težnja po hegemoniji sta največji oviri na poti umirjenja mednarodnega življenja. Pojavljata se skoraj v vsaki zunanje-politični potezi moskovske vlade ali pa od strani tistih, ki so odvisni od Moskve in to kljub možnostim za doseg sporazumov v skoroda vseh konkretnih mednarodnih vprašanjih. Dejstvo je namreč, da morejo države z različnimi sistemi živeti druga ob drugi in obstoji možnost, da rešujejo medsebojne spore z dobro voljo, da se ohrani mir.

Uspehi desettedenskega zasedanja Glavne skupščine namreč kažejo, da je bilo to delo kljub vsem oviram in zaprekam plodno in da bo moglo biti tudi v bodoče. Rešena so bila številna mednarodna vprašanja, čeprav nekatera ne popolnoma, vsekakor pa na način, ki najbolj zadovoljuje. Libija na primer na podlagi enega teh sporazumov dobila svojo neodvisnost leta 1952 in bo potem sprejeta tudi v OZN. Eritreja bo dobila federacijo z Abesinijo, kar odgovarja željam največjega dela njenega prebivalstva. Somalia pa bo dobila svobodo po daljši dobi varuštva. Sporne stranke v Palestini morajo v bodoče reševati svoja nesoglasja preko organov, ki jih predvideva sporazum o premirju. Južnoafriška zveza je bila opozorjena na obtožujoče stališče OZN zaradi nje ne diskriminacije Indijcev. Vlade Bolgarije, Madžarske in Romunije pa so bile opozorjene, naj prenehajo kršiti mirovno pogodbo in gaziti narodne pravice.

Velik uspeh tega zasedanja je tudi vrsta resolucij o pomoči manjrazvitim državam in področjem. Aktivnost OZN na tem področju je pokazala, da je ideja o pomoči, ki ne bi bila plačana z izkoriščanjem in iskanjem političnih pogojev, globoko prodrla v to organizacijo in si še dalje utira pot zahvaljujoč se v prvi vrsti malim narodom v njihovi borbi proti nasprotnim tendencam.

Če bo neke nastal spopad in ne bi bilo mogoče doseči hitre odločitve glede akcije

proti napadalcu zaradi nesoglasnosti Varnostnega sveta, se bodo Združeni narodi na osnovi resolucije o skupni akciji za mir lahko poslužili razširjenih pooblastil Generalne skupščine, ki je prav tako odgovorna za varnost in mir v svetu. Vsak napad, ne glede na orožje, je bil na zasedanju obsojen z resolucijo „mir v dejanjih“ kot največji zločin proti miru in varnosti človeštva.

Obsojena je bila tudi vsaka propaganda proti miru. Razni organi OZN so dobili nalogo, da proučijo možnost rešitve mednarodnih vprašanj, kar je v svojem mirovnem načrtu zahteval tudi generalni tajnik OZN Trygve Lie. Med predlagatelji te resolucije je bila tudi Jugoslavija.

Posebno veliko vlogo pa je imela Jugoslavija pri jačanju sistema kolektivne varnosti v akciji OZN za preprečanje vojn. In to zlasti z resolucijo „o dolžnostih držav v primeru izbruha sovražnosti“. Ne da bi razpravljali o podrobnostih, ki ocenjujejo ta predlog kot resnični predlog nove Jugoslavije za ohranitev miru v svetu, je vendar treba poudariti dejstvo, da zgodovina doslej še ne pozna mednarodnega dokumenta, ki bi tako ostro obsojal vojno, kot je to primer pri jugoslovanski resoluciji. Bolj jasno kot v kateri koli drugi mednarodni odločitvi je v tej resoluciji rečeno, da se sili, orožju in vojni ne sme pristopiti razen v splošnem interesu, prepoveduje pa se vojna proti ozemeljski neokrnjenosti in politični samostojnosti posameznih držav.

V vseh pododborih je imela jugoslovanska delegacija vodilno besedo pri sprejemu odlokov, ki so težili po bolj pravičnim in bolj demokratičnim reševanjem mednarodnih vprašanj. Stališče Jugoslavije se je pokazalo kot realno in dosledno pri jačanju mednarodnega sodelovanja preko OZN, v interesu miru in preprečevanja vojn.

Tega pa ne moremo trditi o sovjetski vladi, ki se ni hotela pridružiti skupni obsodbi napada in je širila samo propagandne fraze. Isto je bilo tudi glede prepovedi uporabe atomskega orožja. Slišati je bilo veliko demagoških parol o „neodvisnosti, enakopravnosti in sodelovanju“, ki jih pa SZ v svojih odnosih z drugimi državami nikakor ne uporablja. Sovjetski zunanji minister Višinski je govoril, da SZ vedno spoštuje mednarodne sporazume. Nastopil je proti gospodarski diskriminaciji v Južni Afriki, omenil pa ni diskriminacije v SZ proti nekaterim neruskim narodom. Prav tako pa SZ tudi pri razpravljanju o nürnberških principih obsodbe vojnih zločincev in še manj pri tistih o genocidu ni imela jasnejšega stališča. Glede Eritreje, Libije in Jeruzalema je sovjetska

delegacija po večkrat menjala svoje stališče po potrebah svoje ekspanzionistične politike. Ob vsem tem seveda nastane vprašanje: Kje je principielnost take politike?

Doslej nereseno je ostalo predvsem vprašanje korejskega spopada in vprašanja, ki so s tem spopadom povezana. Skupščina OZN je bila letos svečano otvorjena prav v času, ko so se ljudje na drugem koncu zemlje borili drug proti drugemu. Razumljivo je, da se je Generalna skupščina bavila tudi s temi vprašanji in da se bo še bavila. Prav tako je tudi jasno, da so prav ti dogodki dali povod za sprejetje učinkovitih ukrepov za skupno varnost.

Vprašanje je postalo še bolj zamotano, ko so v spor odkrito posegle oborožene sile LR Kitajske. Na tem vprašanju so zdaj osredotočeni vsi napor Združenih narodov, ker bo ravno tu mogoče dobiti prvi odgovor na vprašanje: Kako je s stvarjo miru? Narodi, združeni v OZN, sami odgovarjajo: Mir je mogoče čuvati samo z dobro voljo in skupnimi napor, če se bodo vsa sporna vprašanja reševala v duhu listine OZN — na miren in demokratičen način.

V Zenici so začeli serijsko izdelovati bicikle

V zeniškem podjetju, ki nosi značilen naslov „Novi život“ so začeli serijsko izdelovati dvokolesa. Stroje za izdelavo so prejeli na račun reparacij, nekaj orodja so pa sami izdelali. Kolesa izdelujejo iz samega domačega materiala. Nova kolesa imajo znamko „Bosna“ ter so se v rabi dobro izkazala. Do konca letošnjega leta bo tovarna izdelala prvo serijo — 1000 koles.

Največji mlin za mletje paprike v Evropi

V Horgošu, središču pridelovanja izvrstne vojvodinske paprike, gradijo največji mlin za mletje paprike v Evropi. V tem mlinu bodo za dan predelali okrog 100 ton paprike.

Mlin bo začel obratovati prihodnje leto. Industrijska predelava paprike se bo s tem povečala za 60 odstot. Vojvodinsko papriko na svetovnih tržiščih zelo cenijo. Letos je bilo odkupljeno že 2.200.000 kg industrijske paprike.

Eterična olja so letos vrgla Sloveniji nekaj milijonov

Slovenija ima vrsto destilacij za proizvodnjo eteričnih olj. Letos je proizvodnja eteričnih olj sicer nekoliko ovirala suša, težave so bile tudi ponekod z delovno silo in prevoznimi sredstvi, kljub temu pa so bili doseženi zadovoljivi uspehi. Lepo se je izkazala na primer zadržna destilacija v Dolnjem Logatcu, kjer so vedno imeli na zalogi do 50 ton vejevja, tako da se proizvodnja ni nikoli ustavila ter so do konca oktobra pridobili nad 300 kg eteričnega olja, kar predstavlja vrednost več milijonov dinarjev.

Jugoslovanska eterična olja so odlične kakovosti. Zanje je veliko zanimanje na domačem kakor tudi na tujih tržiščih — v Ameriki, Angliji, Italiji, Zapadni Nemčiji itd.

Globasnica

V Globasnici smo spet enkrat šli na igro. Naši prosvetaši so se potrudili in naštudirali igro „Krivoprisežnik“ in kakor že mnogokrat so imeli iz vasi in okolice v Šoštarijevi dvorani lep obisk. Prav dobro so igrali in pohvaliti moramo, da so se izkazali s svojo požrtvovalnostjo vsi nam že znani igralci in na ta način pokazali lep zgled novim. Igra je po svoji dramatični vsebini, ki ponazarja značaje človeške slabosti in zlobe pa tudi krepkosti in vrline, napravila na vse globok vtis. Želimo, da bi Globašani v bodoče še večkrat pokazali svojo tradicionalno odrsko dejavnost. Da znajo in zmorejo, so tokrat ponovno pokazali.

Zadnjo nedeljo pa je globaška mladina, pod vodstvom gospoda kaplana, priredila mišklavčevanje, kjer je po starem običaju prišla na svoj račun posebno mladina, pa tudi starejši.

Po naši zemlji

Naši invalidi so se vrnili

Imena Rogaška Slatina, Rimske Toplice, Laške Toplice in še druga so znana tudi izven meja Jugoslavije. V predvojni Jugoslaviji so bili ti kraji pravo torišče tako zvanih višjih slojev, bogatašev, višjih uradnikov in drugih podobnih lenuhov, ki so na račun žuljev delavcev in kmetov zdravili svoje največkrat izmišljene bolezni. Danes pa vsi ti kraji služijo zdravljenju in oddihu delovnega ljudstva. Živa priča temu so tudi naši invalidi iz vseh krajev Koroške, ki so bili na zdravljenju v Laških Toplicah. Med njimi je bil kmet Jerlih iz Lobnika pri Železni Kapli. Tudi njemu, kakor tolikim koroškim Slovencem ni prizanesel nacizem. Z vso družino je bil izseljen v Frauenaurach, kjer si je nakopal tudi bolezen. Iz Sel je bil tov. Jaka Mlečnik. Med narodno osvobodilno borbo je pridno pomagal našim borcem. Njegov brat Primej pa je postal žrtev fašizma. Umril je v zloglasnem Auschwitzu. Omeniti moram še „mamico Olip“, (tako so jo vsi imenovali v zdraviliškem domu), ki je pravtako iz Sel. Njen edini sin je bil leta 1943 obglavljen na Dunaju, sama pa je morala živeti ob mesečni podpori 5 mark. Danes je skoraj popolnoma hroma, ker ji niso omogočili zdravniške pomoči, ko je bila bolezen šele v razvoju. Tudi gospodinja poznane Galobove družine z Rut pri Maloščah je bila med njimi in še štirje tovariši in tovarišice iz raznih krajev.

„Kakor doma smo se počutili“, je bila skoraj enoglasna izjava, ko smo se pogovarjali o vtisih iz njihovega bivanja v Jugoslaviji. Ker vem, da bi bralce „Vestnika“ zanimali tudi podrobnosti, bom skušal seveda bolj na kratko opisati življenje naših rojakov v zdraviliškem domu. Kolikor vam pa je mogoče stopite do njih samih. Radi vam bodo povedali, kako se danes živi in dela v novi Jugoslaviji. Torej, kaj naj vam najprej povem? Hrana je bila dobra in obilna, to je sodba vseh. To omenim prav zaradi tega, ker se nekateri krogi strašno trudijo, da bi dokazali kakšna lakota je v Jugoslaviji. Po-

sebeno agilni postanejo ob priliki odhoda naših otrok v počitniške kolonije.

Vsak dopoldan so se kopali. Voda je imela 39 stopinj. Pa ne mislite, da je segreta, temveč pride taka naravnost iz zemlje. To so delali redno, saj je bilo tudi njihovo glavno opravilo zdravljenja. Popoldan pa so porabili za sprehode v mesto, če raje pa v bližnjo okolico, ali pa so ostali doma pri šahu ali drugih igrah. Naši Korošci so najraje sodelovali pri igri „človek ne jezi se“. Posebno tov. Franci iz Gorič pri Maloščah je bil menda pravi mojster v tem, da je človeka pripravil do tega, da bi te moral nekdo opomniti „človek ne jezi se“. On je vodil tudi pevski zbor. Vedeti morate namreč, da so si vsako soboto zvečer pripravili majhno prireditev. Za konec so se tudi malo „za-

sukali“, seveda samo „t“ bol zdravi in korajžni“. Po večerji pa so navadno posedeli ob čašici vinčka in pokramljali. Tov. Jerlih mi je rekel: „Ko smo prišli sem se niti poznali nismo, zdaj smo pa dobri prijatelji. Pa tudi z ostalimi gosti, pa naj so bili to Slovenci, Hrvati ali pa kakršne koli narodnosti, smo se dobro razumeli.“

Vsi so se čudili tudi nad nešteti novimi tovarnami in stavbami, ki rastejo, ne da bi preveč pretirali, kakor gobe po dežju in nad razmeroma veliko in raznovrstno proizvodnjo, saj jim je znano da je bila stara Jugoslavija na tem področju skrajno nerazvita. Več pa vam bodo že sami povedali. Upajmo, da se bo oglasil kateri izmed njih tudi sam v našem listu. Ne smem pa zaključiti prej, dokler ne navedem še izjave tov. Mlečnika iz Sel, kateri so se vsi priključili: „Zelo sem hvaležen Zvezi bivših partizanov, ki mi je omogočila zdravljenje v Jugoslaviji, posebno pa se zahvaljujem jugoslovanskim narodom in maršalu Titu!

SELE — ZGORNJI KOT

Štiri tedne šiviljskega tečaja v Zgornjem Kotu, ki ga je priredila Slovenska kmečka zveza je za nami. V prvi vrsti se moramo zahvaliti Malejevim, posebno mami, ki so z vso gostoljubnostjo sprejeli tečaj pod streho in šli voditeljici tečaja v vsakem oziru na roke. Čisto kot doma so se tečajnice, deset mladih deklet, počutile pri Maleju. Dekleta so prihajale pridno dan za dnevom, nekatera po dve uri daleč in pogosto ob zelo slabem vremenu. Kmalu je med dekleti nastalo odkrito tovarištvo in tesna povezava z voditeljico, ki se je mogla veseliti vzorne discipline. Voditeljica tečaja, tovarišica Slavka Miškulnikova, je morala ugotoviti, da so dekleta kljub temu, da živijo v visoki legi, zelo brihtne in sprejemljive ter se s prirojeno nadarjenostjo z lahkoto učijo. Pa je med njimi tudi mladost in zdravje doma, pristna in neizmaljena. Naravnost poživljalo te je žebljanje teh mladih ljudi, zdrav doviti in prešerna razigranost. Gotovo pa ima najbolj

spreten jezik Ani, ki je vse zabavljala in je bilo mnogo zabave na račun njenega Jozeja, ki ga nikakor ne more pozabiti. Pa tudi druge: Juli, dve Pepci, Rozi, Veroni, Mici, Greti, Urši in Danica so bile prijetne družabnice. Fantje, ki so često prihajali malo pogledat, kaj delajo in prinašali srajce in drugo perilo za izgotovit, so imeli dovolj opravka, ko so se hoteli z dekleti pošaliti.

Šala in doviti je bila podrejenega pomena, glavno je bilo delo, ker dekleta so se hotela v šiviljski stroki nekaj naučiti in so se tudi naučile. Razstava šiviljskih izdelkov dne 8. decembra je pokazala uspeh 4 tedenskega dela. Razstava je bila zelo bogata in okusno prirejena. Na predvečer razstave, ko je bilo že do malega vse pripravljeno, se je oglasil pri Maleju tudi žandarmarijski inspektor, ki se je zelo pohvalno izrazil o izgotovljenih delih.

Na dan razstave, dne 8. decembra, je bilo snega in dežja dovolj, a to ni odvrnilo

mногоštevilnih, ki so si hoteli razstavo ogledati in so prišli celo po tri ure daleč. Na razstavi smo lahko videli šiviljske izdelke od najmanjšega koščka perila do plaščev in kostumov. Vsakdo se je lahko prepričal o kvalitativno dobrem delu in ljudje s priznanjem niso štedili. Priznanje pa gre predvsem voditeljici tečaja, tov. Slavki Miškulnikovi, ker je bila iz uspeha razstave razvidna njena odlična strokovna sposobnost.

Čas tečaja pa so izbrale tudi s tem, da so bile tečajnice deležne koristnih in poučnih predavanj. V tečaju so na primer predavali

OGLAS

ŠIVALNE STROJE

najboljših svetovnih znamk
dobite najceneje in pod
ugodnimi plačilnimi pogoji

v zalogi strojev, koles in glasbil

J. Lomšek

Sagerberg - Eberndorf - Kärnten

France Vernik o živinoreji, Tonče Šlaper o zgodovini Slovencev in o Prešernu, Milena o lepem vedenju in higijeni. Dekleta — tečajnice so predavanja pozorno poslušale ter so od teh predavanj brez dvoma odnesle mnogo koristnega.

Dan razstave pa so tečajnice izbrale tudi s tem, da so priredile miklavževanje in sicer popoldne za otroke, kjer je Miklavž obdaroval kakih 35 otrok z raznimi koristnimi in dobrimi rečmi ter jim izrekel tudi spodbudne nauke. Zvečer pa so prišli na svoj račun odrasli, fantje in dekleta. Domači fantje so izpolnili večer tudi z lepim petjem. Lepi večer je trajal pozno v noč, za zaključek so se zbrale še tečajnice s svojo voditeljico in v družbi domačinov obhajale pristrčno poslovilno slovesnost. —

PREKLIC

„Svoje izjave v gostilni Hartmann dne 16. novembra 1950 v kolikor so žalele ali bi mogle žaliti kogar koli posebno g. Tomo Kuper, tem potom prekličem. Gospodu Tomo Kuper se zahvalim, da je opustil tožbo.

Dolfe Picej“.

Hlapec Jernej

IN NIEGOVA PRAVICA

(Dva odlomka)

IV

Napetil se je k županu, ki je bil krčmar v Dolini. Spotoma je srečal človeka, ki ni bil ne gospod, ne študent, ne hlapec, oblečen je bil v črno, nosil je brado, vedel je to in ono, drugače pa je bil malopriden človek, ki ni imel ne doma nê ljudi; prikazal se je časih, ker je bil rojen na Betajnovi, pa je nenadoma izginil bogvedikam; tudi vere ni imel in se ni odkrival pred cerkvijo.

„Popračam ga, nevernika!“ je pomislil Jernej in ga je ustavil.

„Bog da, Gostačev!“

„Bog da Jernej!“

„Ti, ki si učen in poznaš postave: tole mi povej! Štirideset let sem delal, postavil sem hišo, s svojim potom sem pognojil polje in seno: žigav je dom?“

Črni študent je samo privzdignil obrvi in je molčal.

„Tako je torej, premisli: štirideset let sem delal na tem svojem domu; če tam poklekneš, natanko pogledaš grudo, pa boš videl, da je moja, pa boš spoznal mojo kri. Tudi če pogledaš na hišo, te bodo v mojem imenu pozdravljala tista zelena okna... Kako torej misliš?“

Študent je strmel in molčal.

Jernej je upognil hrbet globoko, nagubaničil je čelo in je položil kazalec na kazalec, da bi natanko razložil in razkazal.

„Tako je namreč!! Prišel sem pred štiridesetimi leti — odkod? Iz Resja, se mi zdi — iz Resja sem prišel! Preveč nas je bilo, pa sem se napotil; dolgo je že, tudi ne sanja se mi nikoli več, ne o materi, ne o bratih;

in če bi mama zdajle prišla nasproti, bi jih ne pozdravil... Glej, in sem prišel in sem ustvaril tisti dom — tja poglej, tja pod klane!“

Študent je pogledal in se je začudil.

„To je Sitarjevo... tam!“

„Katerega Sitarja, vpračam? Kod si se klatil, da ne veš? Umril je, včeraj smo ga pokopali! Jaz sam sem še ostal, poslednji gospodar!“

„Kam se je izgubil mladi Sitar?“

„Ozri se, tam stoji, pred hišo; poznam ga, ker stoji tako moško... Bog varuj, nič hudega o njem: dober delavec bi bil, le malo preveč pije in nagle jeze je... Nikoli ga ne bom podil od hiše; naj se ščeperi v božjem imenu, saj je mlad!“

„Kako bi ga podil od hiše? On je gospodar po očetu!“

Jernej je nejevoljen stresel z glavo ter je široko zamahnil.

„Kaj blebečeš, puhla učenost? Nisem te zato ustavil na cesti!... Dedič je in gospodar po očetu — šega je, tudi pravica morada, Bog bo že vedel. Ampak to je eno. Ali drugo je: štirideset let je delal Jernej, štirideset let je Jernej zidal, Bog je blagoslovil Jernejevo delo, žigav je sad? — to mi zdaj povej! Katera posvetna postava in katera božja zapoved je naredila, da nimam, kamor bi legel, ko sem nakosil sena, da bi bila, če ga nakopim, gora višja od Ljubljanskega vrha? In da nimam skorje kruha, ko sem napolnil in nabasal egiptovske hrame z ržjo, pšenico in ajdo? Učenjak, to mi zdaj povej!“

Študent je spoznal in razumel in se je veselo zasmel.

„Jernej, tako je naredila posvetna postava:

Jernej bo zidal hišo in kadar bo dozidal: gospodar na peč. Jernej čez prag; Jernej bo oral in bo sejal in bo žel: gospodarju žetev in kruh, Jerneju kamen; Jernej bo kosil in Jernej bo mlatil, Jernej bo spravljala seno in slamo, in ko bo napolnil skedenj: podstrešje in hlev: gospodar na mehko posteljo, Jernej na trdo cesto; postarala se bosta gospodar in Jernej: gospodar bo sedel na zapečku in si bo palil pipo in bo prijetno dremal; Jernej se bo skril za hlev in bo poginil na gnili stelji. Tako je naredila posvetna postava. Božja zapoved pa je naredila: trpi krivico, Jernej, in kadar te udari sosed na desno lice, ponudi mu še levo; in če ti ugrabi sukno, daj mu še srajco!“

„Lažeš!“ je vzkliknil Jernej. „Bog ni naredil krivice!“

Morač je seglo študentu sočutje v srce, kaj ni se več smejal.

„Jernej, ne prerekaj se o krivici in pravici, ne o postavah in božjih zapovedih; tudi jaz sem se prerekal, pa zdaj nimam ne doma ne človeka. Hotel sem razložiti ljudem krivico sveta in postav, pa so me pognali na cesto, puntarja. Trpi krivico, Jernej, in je ne ime-nuj! Vrni se, poklekni pred gospodarja, skleni roke in ga prosi za ponižen kot tiste hiše, ki si jo sam postavil, za skorjo tistega kruha, ki si ga sam pridelal. Tako stori, pa boš bogal posvetne postave in božje zapovedi!“

Jernej je počasi zmajal z glavo.

„Krivico si trpel, pa ti je legla na srce, da govoriš nespametne in brezbožne besede. Ampak ker si trpel, stopi k meni, kadar boš truden in lačen: postelja bo tam zate in žlica!“

Tako je rekel Jernej, pri sreču pa mu je bilo hudo in težko.

In sta šla vsak po svoji poti.

XVIII

Mračilo se je, s polja so se vračali kmetje in poslji. Takrat se je prikazal petelin na Si-

tarjevi trehi, rdeč in tenak je švignil visoko proti nebu. Nato se je prikazal petelin na skednju, na hlevu, na šupi, na obeh kozolcih; velik je bil plamen, segal je silen od zemlje do nebes. Goreče treske so padale v kolobarju na zoreče polje, kakor da bi jih metala človeška roka. Tako je prižgal Jernej svojo strašno bakljo.

Ljudje so stali in so trepetali — kdo bi gasil ta ogenj sodomski, ki ga je gnal veter kakor goreč oblak preko doline, nosil ga proti brezvezdnemu nebu kakor velikansko pti-co z ognjenimi perotmi? Odkriti so stali tam, vsi blede, v ogenj strmeči, trepetajoči, in splačena srca so stokala jecljajoče molitve.

Pa se je prikazal med njimi dolgi Jernej, z opečnimi rokami in osmojenimi lasmi. In se je zasmel vesel.

„Po pipo sem šel, ljubi moji! Nisem hotel, da bi zgorela tudi moja pipa, ki sem jo pozabil doma, ko sem šel na pot. Kaj ne gori prijazno moj dom, kaj ni lep moj ogenj? Kdor ima pipo, naj si jo prižge; dovolj je urival!“

Vtaknil je pipo v usta, roke uprl v boke in je gledal v ogenj.

„Jernej je zapalil!“

In komaj so vzkliknili, se mu je stearnilo pred očmi, opotekel se je in se je zgrudil na tla.

„Bijte!“

Z gorečimi treskami so bili po njem, z okovanimi petami so stopali nanj, vsi opaljeni in osmojeni.

„V ogenj z njim!“

Prijeli so ga, nesli so ga, krvavega, ožganega, kakor je bil, zamahnili so trikrat z njim in visoko so prasnile iskre s plamena; ko so stopili Jernejevi pogrebci iz ognja, so bili črni v roke in v obraz. —

Tako se je zgodilo na Betajnovi. Bog se usmili Jerneja in njegovih sodnikov in vseh grešnih ljudi!

Ivan Cankar

Gospodarske razmere v Kanalski dolini

Redki so predeli v Italiji, ki bi po svoji socialni strukturi v zadnjih letih napravili tak ogromen korak nazaj kot Kanalska dolina. Vojni dogodki so privedli namreč do tega, da so le redki prebivalci te prelepe doline, ki ne bi bili v nekem najemniškem odnosu.

Dva gospodarska kolosa prevladujeta v Kanalski dolini: 1. „Ente Rinasceita Tre Venezie“ in 2. „Societa anonima miniere cave di Predil“ (Rabelj). Ente per le Tre Venezie je razširil svoje delovanje nad Kanalsko dolino šele potem, ko so pričeli v smislu sporazuma Hitler — Musolini optirati zapeljanci Hitlerjeve propagande za nemški rajh. Ente je prevzel vsa posestva optirancev in jih upravlja, kot je ugotovil 15. okt. ustanovljeni „Odbor za zaščito interesov Kanalske doline“, na način, ki so ga izvajali v srednjem veku! Odšli so kmetje, ki so bili vajeni tukajšnje zelo ostre alpske klime in tukajšnjih načinov obdelovanja zemlje. Po zimi so sekali in spravljali les, poleti planšarili po planinah in obdelovali redke njive s krompirjem, ržjo in drugimi poljskimi sadeži, ki prinašajo ostro klimo. Ente je postavila na njihova mesta tisoče najemnikov iz notranjosti Italije, po večini iz bližnje Karnije in Režije. Ti obdelujejo zemljo samo v poletnih mesecih, pozimi pa se vračajo nazaj na svoje domove. Italijanski listi raznih političnih smeri in sedanje prebivalstvo neprestano kritizirajo način, kako upravlja Ente dve tretjini zasebne lasti v Kanalski dolini. Propadajo kmečke hiše in gospodarska poslopja, propada sadno drevje in skrčilo se je število živine. Še težja je usoda najemnikov, ki delajo v službi Ente. Ente ne izvaja niti onih skromnih določil, ki so jih postavili novi poveljni zakoni v korist malih posestnikov.

Ni čuda, da so se uprli proti birokratskemu in avtokratskemu postopanju uradnikov ki vodijo Ente, prebivalci Kanalske doline, ki na svoji koži občutijo nesrečne posledice slabega upravljanja. Če bi se uprli domačini sami, ki so že stoletja naseljeni na tej zemlji, bi iz tega ne bilo nič; kvečjemu bi imeli opravka karabinerji in policijski komisariat, da ukrote uporne „allogene“. Ker so pa najemniki Enteja v ogromni večini Italijani iz notranjosti, ki so se semkaj preselili tik pred in med vojno, so prevzeli vodstvo akcije proti postopanju Ente trije župani Kanalske doline: trbiški, pontebški in naborjetski. Pokroviteljstvo nad vso to akcijo je prevzel celo komendantor odv. Agostino Candolini, predsednik deželne deputacije. Prvič so se zbrali uradni zastopniki v Ovčji vesi 1. septembra, 15. oktobra pa so že ustanovili „Odbor za zaščito interesov Kanalske doline“. Izvršni odbor sestavljajo župani treh občin in po en občinski svetovalec iz vsake izmed treh občin. Dodeljeni so jim razni tehnični uradniki provincialne uprave.

General Eugenio Morra, ki je zastopal odvetnika Candolinija, je ugotovil, da je namen zborovalcev ustanoviti poseben organ, ki bi bil iznad občin in ki bi ščitil lokalne interese pred državnim centralizmom. Provincialna uprava podpira take težnje, ker hoče, še preden bo ustanovljena pokrajina (regione),

varovati interese občin in ne samo vršiti navadne administrativne posle.

Pohvaliti moramo borbo, ki so jo začele občinske uprave Kanalske doline proti samovoljnim sistemom Ente-ja in za decentralizacijo težkega upravnega aparata. Posebno je srečna misel, da se ustanovi posebna ustanova izmed občin in provincije, ki bo bližja interesom prebivalstva Kanalske doline. Toda to je le en korak k demokratizaciji javnega aparata. Sam „Izvršni odbor za zaščito Kanalske doline“ je preveč uradno sestavljen iz županov in občinskih svetnikov ter iz provincialnih tehnikov, ki so pač le uradniki. Niso v izvršilnem odboru zastopani „isoči kmečkih najemnikov Ente-ja, niso zastopane stotine domačinov — malih posestnikov in tudi ne onih, ki so bili nekdanje gosposdarji teh posestev in so se sedaj vrnili nazaj na domačo grudo in zaman čakajo, da bi dobili streho nad glavo in zemljo v obdelovanje.

Nič kaj ne zaostaja za poldržavnim „Ente per le Tre Venezie“ po bogastvu in obsegu svojega premoženja drugi gospodarski kolos Kanalske doline, velekapitalistična družba rabeljskega rudnika. Ni več čutiti, kot pred vojno, premoči angleških delničarjev, temveč je njihovo vlogo prevzel lastnik in direktor inž. Nogar. Prav gotovo ne škodi pri demokracizaciji vladi sedanjemu lastniku njegovo bližnje sorodstvo z videmskim nadškofom Nogarom. Inž. Nogar vodi in upravlja premoženje rudniške družbe kot pravi gosposdar. Rudniška družba z lahkoto prinaša ogromne režijske stroške, saj je zaposleno nad 2000 delavcev, od katerih je okrog 1000 rudarjev v Rabelju, kar tisoč uradnikov. Ni verjetno, in Angleži tega niso nikoli delali, inž. Nogar pa tudi ne bi, da bo zasebno podjetje samo redilo tako množico uradništva,

če ne bi pritekali v družbino blagajno tudi drugi viri in ne samo oni iz področja cinka in svinca. Vse kar je dobrega in plodnosnega v Kanalski dolini ima poleg Ente rabeljske rudniške družbe. Njen je rudnik, njena ogromna posestva v okolici Rabelja, v dolini Neveje in okoli Trbiža. Njene so skoraj vse zgradbe v Rabelju in cele vrste hiš v Trbižu in drugih krajih Kanalske doline. Kar ni družbinega, pa družba dobi z zakonom o razselitvi kot na primer posestva pri Klužah za električno centralo. Njenim električnim centralam, ki proizvajajo deset milijonov kilovatov na leto, se bodo pridružile še tri nove ogromne elektrarne od katerih bo posebno ogromna ona blizu Kluž. S posebnim predorom pod gorami bo rudniška uprava zvezala Rabelj z Žabnicami, kjer bodo kmalu zrastle novi obrati za predelavo rude.

Že sedaj Ente in rudniška družba politično obvladata vse gospodarske vire Kanalske doline. Toda v tem monopolističnem duetu igra vodilno vlogo vendarle kapitalistična rudniška družba, ki je agilnejša, pa tudi bolj brezobzirna kot okorni, pa četudi brezsrdni birokratični poldržavni Ente, ki uničuje kmetijstvo in gozdarstvo dežele s svojo nesposobnostjo in s svojo nacionalistično usmeritvijo. Rešitev leži le v koreniti agrarni reformi. Zemljo bi morali dobiti v prvi vrsti bivši lastniki — optanti, ki jo poznajo in vedo, kako jo je treba obdelovati in pa oni sedanji, od Ente izkoriščani najemniki, ki bi se stalno naselili na posestvih Kanalske doline. Le taka rešitev, ki ne bo zaslepljena po nacionalističnih vidikih in ki bo pustila živeti sedanje in nekdanje kmečke posestnike in delavce slovenske narodnosti, bo pravična in bo prinesla Kanalski dolini razvoj in napredek.

Ljudski pesniki Beneške Slovenije

Ni lepšega daru in večje dote pri beneških Slovencih kakor so njihove ljudske pesmi in pripovedke: žive, goreče, pojoče, pripovedovalne, so ustno slovo, ljudska literatura, ki jo rodijo elementarni spevi prirode, življenjski sokovi rodni celice ter jo odražajo in prinašajo zvonke antene ljudskih src in duš. Ali je ta pesem nadiško-terško zveneča ali rezijansko zategnjena, ki se je spočela v bistri svežini planinskih zrakov in se grela ob italiskem soncu, — slovenska je. V tem sozvočju se odraža pestrost, barvitost, temperamentnost in estetska umetnina zapadne slovenske pesmi in pripovedke. Ako primerjamo nekatere zbirke slovenskih narodnih, ne najdemo ne v Štrekljevi zbirki in ne v zbirki napevov R. Orla one pristnosti, zvočnosti, pravega tona, originalnosti v diferenciaciji narečij kakor jih ustno podajajo ljudski pripovedovalci.

Pripovedke, bajke, legende, pravljice bogatijo ustno slovstvo v vezani in nevezani besedi. Izredna domišljija, tajinstveno opa-

zovanje, fantastično predstavljanje v globoko dojemljivih Benežanih so rodile krivopete, torke, vedome, škrate, štrije, divje babe in napolnile vrsto pravljic in bajk, obenem kažejo bistro gledanje in razumno podajanje inteligentnih beneških Slovencev. Zanimiva je pripovedna snov v pravljicnih legendah, kjer se dejanje konča s krepko poučno panto (kakor na primer: „Kristus an svet Peter“, „Sveti Tilh je uteku“, „Kakuo je pastirjico Vančico hudič nesu“) so mojstrovine ljudske inteligence, domišljive iznajdljivosti, posebno pa „Buoh an kralj Matjaž“ je naravnost klasična varianta literarne vrednosti.

Kot da so kraljeviči Marki, guslarji, slepci, se v pravljicni Slaviji oglašajo žive priče: starčki, stariče, čeče — ljudski pripovedovalci, ki pripovedujejo, bajajo, narekujejo dolge zgodbe v vseh prividih in domišljijah, v vseh fonetičnih nijansah in se tako v bajanju umetniško izživljajo.

Špekonska Marijo v Podvršiču (blizu Podbonesca), Redžina Kramer(o) po domače

Redžina Kalinka — Kolčeva v Podbrdu (nad Terom) žal je pokojna, Anica Čelinka, Tunin Costaperarja v Spodnjem Barnasu, Lovo Silvester v Zavrhu, Peter Negro v Njivici, Tomasin Ivan p. d. ta stari Žvandro, 90 letni starček v Krnati (ta se še spominja vaških srenj pod lipo) in še mnogi, nepoznani pripovedovalci po hribovskih naseljih izpričujejo sto in stoletno nesmrtno našo besedo. Nekateri so že veliko povedali, nekateri pa še čakajo zapisovalce, da jim posnamejo in očuvajo svete relikte slovenske besede.

V beneško-slovenskih pesmih se razodevajo miselnost, značaj, dobrosrčnost ljudi samih, ki so narodna last in ki v narodnem izročilu živijo od roda do roda. Vse te so bile že objavljene v tamkajšnjem tisku. Niso pa bile še objavljene pesmice, zgodbe, črtice, ki so jih zložili domači ljudski pesniki sami, ki so jih sestavili sinovi te zemlje iz svojega ustvarjanja. Benežani so precej satiričnega nazvanja, kaj radi oponašajo, zbadajo sosede in ko jih hvalijo, jim spuščajo satirične puščice, jim pletejo zbadljivke, krilatice, rečenice. V Zavrhu nad Terom je take vrste pisec Lovo Silvester, v Njivici ob Teru pa vaški poet Peter Negro.

V terskem dovolj čistem narečju je Lovo Silvester napisal več krajših zgodbic, črtic iz domačega vaškega običaja kakor „Koledo in novo leto“, „Štirje in tuča“, „Srečna poroka“, „Snube v Zavrhu“ in druge.

RAZPIS

Zaradi vsestranskega zanimanja bo Pokrajinski odbor Slovenske kmečke zveze priredil nadaljnji

Tridnevni sadjarski tečaj

pri Kobanu v Deščicah in sicer v času od 28. — 30. decembra t. l.

Tečaj je namenjen za praktično in teoretično izvežbanje kmečkih fantov in mladih gospodarjev iz Roža, Gur in Zilje v najvažnejših vprašanjih sadjarstva, kakor:

izbira lege, zemlje in sort pri ureditvi sadovnjaka,

sajenje in gnojenje sadnega drevja, rez in vagoja lrona,

redčenje, čiščenje in snaženje sadovnjakov.

Pričetek tečaja bo v četrtek, 28. decembra ob 9. uri. Za prenočišče in prehrano tečajnikov iz oddaljenih krajev bo preskrbljeno.

Vse zainteresirane opozarjamo, da svojo udeležbo prijavijo sekretariatu Slovenske kmečke zveze v Celovcu, 8. Maistraße 47, najpozneje do 20. decembra 1950.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H. Klagenfurt. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt 2, Postschließfach 17.

Ivan Cankar:

PETER KLEPEC

Kdo že pozna to lepo staro zgodbo o Petru Klepcu? Kar vas je mlajših, je ne poznate več, zato vam jo povem, kakor mi je ostala v spominu.

Peter Klepec je bil bajtarjev sin; dali so ga že zgodaj bogatemu gospodarju za pastirja; zjutraj je gnal govedo na pašo, zvečer s paše; tako je živel v miru z Bogom in z ljudmi, dokler niso tovariši pastirji spoznali, da je slabč. Imel je namreč Peter tenke kosti, droben život in belo kožo; nekoč so se mu usule po licih solze in to je bil njegov poglavitni greh. Človek je po svoji naturi k hudemu nagnjen. Ko so tovariši videli te solze, niso od tiste ure privoščili Petru nobene prijazne besede več. Kdorkoli si je izmislil, ga je suval in pretepal, kar tako na lepem, zaradi srčnega veselja. Naredilo se je samo ob sebi, da je bil hlapec prav vsakemu in vsem, še takim tovarišem, ki niso bili nič močnejši od njega. Nazadnje so ga dražili in zasmehovali na cesti že paglavci, skoraj še samosrajčniki. Peter se ni upiral nikomur, nikoli ni zamahnil; ker je vedel, da bi tedaj vsi hkrati planili nanj, na sužnja, ki

se je spuntal zoper gospoda. Služil je vdano in potrpežljivo; ni le ubogal, kar so mu ukazali, temveč tudi radovoljno se je ponizal, kadar koli je dala prilika; mislil je v svojem čistem srcu, da bi tako ganil njih zakrknjenost; ali ni je ganil, ker se kaj takega še nikoli ni primerilo. Kolikor svetjša je bila njegova pohlevnost, toliko okrutnejši so bili gospodarji; ni je slajše pijače kot je solza neboljencev, kvečjemu še kri sirot.

Ko je bila mera njegovega trpljenja polna do roba, se je spomnil Peter Klepec, da je v nebesih Bog, ki je pravičen. Bil je čisto sam, videl je visoko nebo nad seboj, ki je bilo in toplo gledalo nanj, razjokal se je iz dna svojih bolečin, pokleknil ter molil:

„Bog nebeški, pravični, ki si vse videl, daj mi moči! Umreti bi moral od vsega hudega, če me ne uslišiš. Saj je razbičano to moje ubogo srce, da ni za nobeno rano več prostora. Drugim sonce, meni noč; drugim veselje, meni bridkost brez kraja. Dolgo je že, truden sem, ne morem več. Odreši me, o Bog pravični, daj mi moči!“

Tako je molil; nebo se ga je usmiliло ter

se je odprlo. Anđel božji se je spustil na zemljo in je poljubil Petra Klepca, ko je spal. V tistem trenutku je zadobil Peter čeznurno moč tega angela božjega. Ko se je vzdramil, je skočil bistro na noge, razkleknil se in razmahnil, nato zavriskal od radosti tako glasno, da so v gozdu zašumeli vrhovi. Ugledal je staro tepko, mogočno drevo; objel jo je na rahlo z obema rokama ter jo izruval s koreninami, kakor da ne bi bila mogočna tepka, temveč bilka v travi. Tako je preizkusil in spoznal svojo silo. Prišli so tovariši pastirji, zato da bi ga pretepli, ker je bil noč prespal na paši. Peter je zgrabil enega z desnico, drugega z levico, vzdignil obadva visoko, malo potresel ter ju varno posadil na tla. Tovariši so obnemeli in padali ob tolikem čudežu. In potem —

Zares — in potem?

Potem — nič!

Zgodba o Petru Klepcu nima konca; izgubi se v meglo brez sledu in glasu. Nič ne vemo, kako se je godilo močnemu Petru Klepcu. Ne pisanja ni, ne sporočila, kako je ravnal s svojo močjo: ali je strahoval in pestil svoje neusmiljene gospodarje, povračal jim, kakor so mu bili dajali; ali je morda zakraljeval deželam naokoli, vojskoval se in premagal ošabne sovražnike po vsem prostnem svetlu, kakor sam kralj Matjaž. Prav nič tega ne vemo. Vse kaže, da je iz-

rval tisto staro tepko; nato pa živel nadalje miren, tih in vdan, kakor je bil pač vajen; zvesto je ubogal gospodarja, gonil njegovo govedo na pašo, kos kruha v culi, ter služil tovarišem in vsem ljudem s svojo močjo in po njih ukazih. Pa da mu dobrotljivi Bog ni bil poslal le svojega angela iz nebes, temveč dodelil mu kar svojo neskončno oblast, bi Peter Klepec ne vedel, kaj bi z njo počel; še v napoto bi mu morda bila.

Resnično: v napoto bi mu bila moč; ne mogel bi je prinašati, žalosten bi bil zaradi nje. Ker Peter Klepec je sanjal, sanjal o moči, mlo sanjal ob vročih poletnih dneh, v senci pod tisto staro tepko. Tako lepe in sladke so bile podobe, ki jih je gledal s svojim srcem, da bi ga bilo strah, če bi se te sanje nenadoma uresničile in bi jih ne bilo več. Pa če bi trdega dela ne bilo, ne trpljenja, ne ponižanja, ne bridkosti — od kod bi bile sanje? Bog ga je videl do dna, zato se mu je v svoji modrosti in pravičnosti nasmehnil tisto noč, poslal mu svojega angela. —

Zdi se mi, da sem ga zadnjič srečal, Petra Klepca, ko je po strmem ilovnatem klanecu vlekel silno butaro drv za svojega gospodarja; oddahnil si je, pogledal proti nebu, otrl si čelo z dlanjo ter vlekel, vlekel dalje. Pogledal sem ga in ne vem, kako se mi je storilo: razjokal sem se od žalosti in sramu.